

Met dank aan Bart Chabot

Arjan Peters

Niets is makkelijker dan te beweren dat je cultuur niet in ‘hoge’ en ‘lage’ moet onderverdelen. Dat is een vooroordeel. Er bestaat goede en slechte kunst, ongeacht of die gemeenlijk tot de hogere dan wel lagere wordt gerekend, en een criticus hoort het waardeoordeel dat zijn stuk stuurt door middel van argumenten en citaten te ondersteunen.

In de praktijk echter zal elke criticus op gezette tijden moeten vaststellen, zich wel degelijk te laten leiden door bovengenoemd vooroordeel. Dat is niet erg, zo lang hij zich dit maar tijdig bewust wordt, en het – eventueel later, want beter laat dan nooit – ook openlijk erkent. Een deugdelijk criticus begint niet aan zijn mooie taak met een voltooid smaakbewustzijn; dat ontwikkelt zich in de loop der jaren, aan de hand van wat hij bespreekt, met als gevolg dat zijn oordeel bijstelt wanneer dat nodig is.

In 1996 lag het niet meteen voor de hand dat ik, als literair criticus verbonden aan *De Volkskrant*, het eerste deel van de Herman Brood-biografie van Bart Chabot, *Broodje gezond*, ter bespreking zou krijgen. Dat gebeurde dan ook niet. Misschien dat het meer iets was voor een van de popmuziekmedewerkers. Van wie overigens in het boeken katern *Cicero* evenmin iets werd vernomen.

Een vooroordeel, zo bleek mij een maand later. Ik kocht *Broodje gezond* en las het derhalve, zoals dat heet, ‘voor mij zelf’. Uit interesse voor Herman Brood, die ik heb gevolgd vanaf de dag in 1976 dat de brugklasser die ik toen was zijn muziek voor het eerst hoorde, om nadien al zijn platen aan te schaffen en in de loop van twintig jaar even zovele concerten bij te wonen.

Al lezend begreep ik dat het hier echter ook om een *literaire* presentatie ging, geleverd door Bart Chabot, die een unieke methodiek en vorm had toegepast. Mij is geen ander voorbeeld bekend van een biograaf die zijn onderwerp zo dicht op de huid zit, die bij hem over de vloer komt en rechtstreeks vragen kan stellen. Bovendien geeft Chabot het *speedy* tempo waarin Brood gewoon was te opereren (op de bühne, in het atelier, in de kroeg, op straat) in een passende, ‘snelle’ vorm weer. Zoiets slaagt alleen als de biograaf, in tegenstelling tot de gebiografeerde in kwestie, beheerst en *clean* te werk gaat.

Om die reden gaf ik de boekenredactie van *De Volkskrant* in 2001 te kennen graag deel twee, *Broodje halfom*, voor mijn rekening te nemen. Ook de daaropvolgende delen, *Brood en spelen* (2002) en *Broodje springlevend* (2003), las en besprak ik met het grootste genoegen. In het laatste deel komt Brood te overlijden – ook een noviteit in een biografie. Met terugwerkende kracht werd Chabots tetralogie behalve een biografie ook een reportage die over een periode van zo’n vijftien jaar de neergang van de muzikant-schilder-dichter nauwgezet in beeld brengt. Van onderwerp naar lijdend voorwerp.

Komisch, hilarisch, schaamteloos, tragisch: ook als je niet van Herman Brood houdt, kun je moeilijk anders dan gegrepen raken door de manier waarop Chabot zijn dikwijls oergeestig formulerende held in kaart brengt. Vakkundig heeft hij monologen en dialogen gemonteerd, zich als registrar zonder oordeel ogenschijnlijk toevallig in de buurt bevindend van het fenomeen, bijna alsof hij Brood bespiedde zonder dat die het in de gaten had. Die ervaring van directheid, een zeldzaamheid in de literatuur (en trouwens ook in de journalistiek), is in de afgelopen jaren door vele tienduizenden lezers dankbaar ondergaan.

Helaas is er sinds 1996 nog maar weinig over Chabots niet geringe verdiensten geschreven. Terwijl het geen betoog hoeft dat de stilaan steeds stuurlozer Brood een leverancier is geweest van materiaal dat pas na een ingrijpende bewerking bruikbaar was.

Door Chabots methode volgen we Broods onttakeling van griezelig dichtbij. Hoe lukt het de biograaf om de lezer bijna tweeduizend pagina's lang aan zich te binden, moeiteloos, de ene gedenkwaardige gebeurtenis of uitspraak aan de andere lassend, zonder dat het tempo inzakt? En hoe flikt hij het de symboliek van menige scène uit te drukken zonder de lezer deze literaire techniek in te peperen, iets wat de meeste andere biografen niet laten kunnen, uit angst dat we het anders niet dóór hebben?

Vlak voor zijn dood poseerde Brood nog voor de wassen replica die na zijn dood werd onthuld in het Amsterdamse Madame Tussaud-panopticum. De gesprekken die een uiterst broze Brood tijdens die sessies voerde, vormen het tragikomische zwaartepunt van *Broodje springlevend*. Het heeft er veel van weg dat alle daarbij aanwezigen doordrongen waren van de symboliek van de situatie. Brood ging ter plekke over in een beeld – dat zijn eigen kleren en schoenen draagt –, en kon een week later zelf vanaf het dak van het Hilton hotel met een gerust hart vertrekken. *Checking out in your last hotel*, zoals de Brood-fan zou zingen.

Chabot laat je dit voelen, zich daarbij onthoudend van 'gevoelige' metaforen en andersoortige verdragende (maar onder literaire biografen maar al te kwistig toegepaste) stilistische trucjes.

Uit bewondering voor Chabots vierklapper, en uit ergernis over mijn collega's die voor het overgrote deel nog steeds gebukt gaan onder het vooroordeel ('Brood, die idoot? En Chabot, die andere malloot? Schei toch uit. Dat kan niks wezen') en niet willen inzien dat deze reeks allang een van de grote literaire prijzen had moeten krijgen die ons land telt, besloot ik in de afgelopen zomer een boekje te schrijven dat de nadruk legt op de artistieke kwaliteiten van de Brood-cyclus.

Arjan Peters

(1963) is literair criticus en redacteur van *De Volkskrant*, en redacteur van het literaire tijdschrift *Tirade*

Want *low culture*? Mijn neus. Een kunstwerk van allure, dames en heren.

Eigenlijk is zo'n correctie een van de mooiste dingen die je als criticus kunnen overkomen. In de afgelopen vijftien jaar heb ik een paar van die momenten beleefd – Sybren Polet, de achterhaalde experimenteel, bleek een boeiende en eigentijdse schrijver te zijn; Harry Mulisch, de godgelijke Nobelprijskandidaat, pakte uit als een allerminst meeslepende praalhans –, die ik koester omdat ze me iets belangrijks leren: dat de open blik het altijd hoort te winnen van de vooringenomenheid.